

УДК 37.016

ББК 74.263

П56

Пономаренко Л. В.

П56 Українська мова. 3 клас. II семестр. Відомості з мови і правопису (за підручником Н. В. Гавриш, Т. С. Маркотенко). — Х. : Вид. група «Основа», 2014. — 96, [1] с. — (Серія «Початкова школа. Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-1983-7.

Посібник містить орієнтовне календарне планування та розробки уроків української мови в 3-му класі (II семестр) для шкіл з російською мовою навчання, складені відповідно до вимог нової навчальної програми (К. : Видавничий дім «Освіта», 2012) за підручником Н. В. Гавриш, Т. С. Маркотенко (К. : Видавництво «Генеза», 2013).

Задля зручності використання всі розробки розміщені на відривних аркушах. Поля для записів дозволяють творчому вчителю, користуючись запропонованим у посібнику матеріалом, скласти власні плани-конспекти уроків курсу.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016

ББК 74.263

Навчальне видання

Серія «Початкова школа. Мій конспект»

ПОНОМАРЕНКО Лариса Василівна

УКРАЇНСЬКА МОВА.

3 КЛАС. II СЕМЕСТР.

ВІДОМОСТІ З МОВИ І ПРАВОПИСУ

(за підручником Н. В. Гавриш, Т. С. Маркотенко)

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*

Редактор *О. В. Грабар*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *О. В. Лебедєва*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 28.11.2013. Формат 84×108/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 6,0. Замовлення № 13-12/16-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»

61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66

тел. (057) 731-96-33

e-mail: office@osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

ISBN 978-617-00-1983-7

© Пономаренко Л. В., 2013

© ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2014

ЗМІСТ

Орієнтовне календарне планування	4
Слово (продовження)	5
Урок 35. Багатозначність слів. Пряме та переносне значення слів	5
Урок 36. Повторення вивченого	9
Урок 37. Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді за малюнком	11
Будова слова	13
Урок 38. Основа слова. Закінчення	13
Урок 39. Корінь слова. Споріднені слова	15
Урок 40. Чергування голосних звуків у корені слова	17
Урок 41. Чергування приголосних звуків у корені слова	21
Урок 42. Ненаголошені голосні в корені слова	23
Урок 43. Дзвінки і глухі приголосні в корені слова	27
Урок 44. Дзвінки і глухі приголосні в корені слова (<i>закріплення</i>)	29
Урок 45. Суфікс	31
Урок 46. Вимова і правопис суфіксів	33
Урок 47. Префікс	35
Урок 48. Правопис префіксів. Префікси <i>роз-, без-</i>	37
Урок 49. Розвиток зв'язного мовлення. Робота над деформованими текстами	41
Урок 50. Префікси <i>з- (с-)</i>	43
Урок 51. Апостроф після префіксів	45
Урок 52. Префікси і прийменники	47
Урок 53. Написання слів типу <i>серце, сонце, чесний</i>	49
Урок 54. Розвиток зв'язного мовлення. Складання усного твору «Зима» за планом	51
Урок 55. Відсутність подвоєння в словах типу <i>клас, група, колектив</i>	55
Речення і текст	57
Урок 56. Речення. Види речень за метою висловлювання	57
Урок 57. Розділові знаки в кінці речень	61
Урок 58. Звертання. Розділові знаки при звертанні	63
Урок 59. Розвиток зв'язного мовлення. Складання текстів за поданим зачином, основною частиною, кінцівкою	65
Урок 60. Головні та другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні	67
Урок 61. Головні та другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні (<i>закріплення</i>)	71
Урок 62. Складне речення	73
Урок 63. Повторення вивченого	77
Урок 64. Розвиток зв'язного мовлення. Складання тексту за малюнком та опорними словами	79
Урок 65. Текст. Структура тексту	81
Урок 66. Типи текстів	83
Урок 67. Зв'язок між реченнями. Абзац	87
Урок 68. План тексту	89
Урок 69. Повторення вивченого	93
Урок 70. Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді за серією малюнків	95
Література	97

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

№ з/п	Тема	Дата
Слово (продовження)		
35	Багатозначність слів. Пряме та переносне значення слів	
36	Повторення вивченого	
37	Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді за малюнком	
Будова слова		
38	Основа слова. Закінчення	
39	Корінь слова. Споріднені слова	
40	Чергування голосних звуків у корені слова	
41	Чергування приголосних звуків у корені слова	
42	Ненаголошені голосні в корені слова	
43	Дзвінки і глухі приголосні в корені слова	
44	Дзвінки і глухі приголосні в корені слова (<i>закріплення</i>)	
45	Суфікс	
46	Вимова і правопис суфіксів	
47	Префікс	
48	Правопис префіксів. Префікси <i>роз-</i> , <i>без-</i>	
49	Розвиток зв'язного мовлення. Робота над деформованими текстами	
50	Префікси <i>з-</i> (<i>с-</i>)	
51	Апостроф після префіксів	
52	Префікси і прийменники	
53	Написання слів типу <i>серце, сонце, чесний</i>	
54	Розвиток зв'язного мовлення. Складання усного твору «Зима» за планом	
55	Відсутність подвоєння в словах типу <i>клас, група, колектив</i>	
Речення і текст		
56	Речення. Види речень за метою висловлювання	
57	Розділові знаки в кінці речень	
58	Звертання. Розділові знаки при звертанні	
59	Розвиток зв'язного мовлення. Складання текстів за поданими зачином, основною частиною, кінцівкою	
60	Головні та другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні	
61	Головні та другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні (<i>закріплення</i>)	
62	Складне речення	
63	Повторення вивченого	
64	Розвиток зв'язного мовлення. Складання тексту за малюнком та опорними словами	
65	Текст. Структура тексту	
66	Типи текстів	
67	Зв'язок між реченнями. Абзац	
68	План тексту	
69	Повторення вивченого	
70	Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді за серією малюнків	

СЛОВО (продовження)

Дата _____

Клас _____

Урок 35. БАГАТОЗНАЧНІСТЬ СЛІВ. ПРЯМЕ ТА ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

Мета: розширити уявлення учнів про слово; ознайомити з багатозначними словами; виробляти вміння правильно вживати багатозначні слова у мовленні; формувати поняття про пряме і переносне значення слів; розвивати мовне чуття; прищеплювати прагнення вивчати мову, поповнювати свій словниковий запас; виховувати любов до рідної землі.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Добрідень, любі діти!
Як нам з вами не радіти!
Божий день дає нам змогу гомоніти.
Слово до слова — в нас вийде чудова розмова,
Розмова про мову та її чудові слова.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

1. Робота над віршем

— Послухайте рядки вірша.

Слова, слова... Вони в собі всі різні:
Тривожні й тихі, радісні й сумні;
Є терпеливі, є жорстокі й грізні,
Лукаві й чесні, мудрі і смішні...

- Про що йдеться у вірші?
- Назвіть ознаки слів, які використав автор у вірші.
- Чому слова бувають різними? Від чого це залежить?

2. Хвилинка каліграфії

— А тепер спробуйте відгадати загадку.

- Це слово три значення має:
То двері воно зачиняє,
То тягнеться ніжно до мами,
То букви виписує вправно. (*Ручка*)

- Яке буквосполучення в цьому слові вам найважче написати?
- Отже, на каліграфічній хвилинці ми запишемо буквосполучення *уч*, слово *ручка*.
- Що ви дізналися із загадки про слово? Яке значення має слово *ручка*?
- Складіть три речення зі словом-відгадкою, щоб воно виступало в різних значеннях.

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? (*Технологія «Мікрофон»*)
- Яку назву ви дали б словам, що мають кілька, тобто багато значень?
- Наше завдання на уроці:
  - ознайомитися з багатозначними словами;
  - навчитися правильно їх уживати у мовленні;
  - дізнатися про пряме і переносне значення слів.

IV. РОБОТА НАД ТЕМОЮ УРОКУ

1. Ознайомлення з теоретичним матеріалом

1) Фронтальна робота за підручником (с. 67, впр. 185).

— Прочитайте текст. Зверніть увагу, що означає слово *голова* в різних реченнях.

Запам'ятайте! Слова, що мають кілька значень, називаються багатозначними, а слово, що має одне значення, — однозначним.

2) Робота за підручником (с. 67, впр. 186).

— Прочитайте, яке значення має слово *підошва*.

— Складіть два речення так, щоб слово *підошва* було використано у двох значеннях. Речення запишіть.

3) Хвилинка міркувань.

— Прочитайте речення.

Сонечко весело усміхається нам.

Діти усміхаються сонечку.

— А тепер поміркуймо, чому слово *усміхається* в першому реченні вжите в прямому значенні, а в другому — в переносному. (*Тому, що людина може усміхатися, а сонечко — ні.*)

— Тобто, властивість людини усміхатися перенесена на сонце. Звідси й назва — переносне значення слова.

2. Первинне закріплення

1) Вибірковий диктант.

— Із поданих слів випишіть багатозначні, обґрунтуйте свій вибір.

Півники, чорнобривці, лисички, калина, мова, вушко, дятел, голки, ніжки, зайчик.

Після написання вибіркового диктанту учні детально пояснюють, у яких значеннях можуть уживатися виписані слова.

2) Робота над загадкою.

- Жовте листячко летить,
Під ногами шелестить,
Сонце вже не припікає,
Коли, діти, це буває? (*Восени*)

Перегляд і обговорення слайдів з осінніми краєвидами.

— Прочитайте вірш та зверніть увагу на те, як автор описує осінь.

Облітають квіти, обриває вітер
Пелюстки печальні в синій тишині.
По садах пустинних їде гордовито
Осінь жовтокоса на баскім коні.

— Назвіть слова в переносному значенні, які вжив автор.

— З якою метою їх використано? Доберіть до них вислови, щоб ці слова були вжиті в прямому значенні.

3. Фізкультхвилинка

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота над текстом (с. 68, впр. 187)

— Прочитайте й порівняйте вислови. У яких висловах виділені слова вжито в прямому, а в яких — у переносному значенні?

2. Письмо з пам'яті

— Підкресліть словосполучення, вжиті в переносному значенні.

Тихо осінь ходить гаєм.
Ліс довкола аж горить.
Ясен листя осипає.
Дуб нахмурений стоїть.

3. Самостійна робота

I рівень — с. 68, впр. 188.

— Прочитай і поміркуй, чи характерне таке явище для російської мови.

— Наведіть власні приклади, використовуючи слова *легкий, гострий, сонячний*.

II рівень — с. 68, впр. 189.

— Прочитай вірш. Поміркуй, у якому значенні вжито виділені слова — прямому чи переносному.

III рівень — с. 69, впр. 190.

— Випиши в один стовпчик словосполучення, ужиті в прямому значенні, а в другий — у переносному.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

— Що нового ви дізналися на уроці?

— Які слова називаються багатозначними? Наведіть приклади багатозначних слів.

— Що на уроці вам найбільше сподобалося виконувати?

— Які завдання хотіли б ви виконати на наступному уроці?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

С. 69, впр. 191.

ДОДАТОК ДО УРОКУ 36

1. Слухання оповідання-жарту «Чому він так сказав?»

Сашко прийшов до школи розгублений.

— Що з тобою? — запитав його Боря.

— Я одержав листа від Мишка. Треба відвідати його. А може, він уже в лікарні. Ось прочитай, що він пише.

У листі було написано: «Сьогодні вдома не було нікого. Я пішов гратися на кухню. І сам не помітив, як зламав спинку, відбив носик і відкрутив вушко. Що тепер буде?».

Прочитавши листа, Боря засміявся і заспокоїв Сашка: «Не турбуйся, здоровий твій Мишко».

— Чому Боря так сказав? Як ви вважаєте?

2. Гра «Від А до Я»

— У якому стовпчику слова однозначні, а в якому — багатозначні? Чому вони так називаються? Доведіть.

дятел

крило

горобець

лист

чорнобривці

поле

бір

світлий

трава

летіти

квасоля

хліб

огірок

корінь

1. Робота в групах

— Підкресліть спочатку слова, вжиті в прямому значенні, однією лінією, а потім — у переносному, двома лініями. З однією парою слів складіть і запишіть речення.

Золотий годинник — золоті руки.

Гостре слово — гострий ніж.

Гарячий погляд — гарячий камінь.

Залізна воля — залізна стріла.

— Допишіть до поданих словосполучень, ужитих у прямому значенні, словосполучення, вжиті у переносному значенні. Складіть та запишіть речення з однією парою слів.

Каштанове листя — каштанове волосся.

Весела дівчина — веселе літо.

Гіркий перець — гіркий урок.

Сизий голуб — сизий туман.

2. Хвилинка каліграфії

Земля всіх годує.

1. Хвилинка каліграфії

Мова рідна! Яка твоя сила, звуки рідні твої золоті...

— Про що ці слова?

— Як ми називаємо нашу мову?

Мова (*яка?*) солов'їна, мелодійна, гарна, барвінкова, милозвучна.

— Як потрібно писати слова у реченні? Як — букви?

— Як розміщуються слова в рядках?

2. Гра «Питайлик»

Буква до букви — слово вродилосьь.

Заусміхалось, заколосилосьь...

— Що ви можете розповісти про слово? (*Багатозначні слова, омоніми, антоніми, синоніми — прикладів.*)

— Продовжіть твердження.

- Слово складається з...
- Закінчення — це...
- Щоб знайти закінчення, потрібно...
- Закінчення служить...
- Основа — це...

— Чи можемо за основою впізнати слово, розкрити його значення?

3. Самостійна робота за варіантами (запис на дошці)

1 варіант

Земл..., мам..., зим...

2 варіант

Весн..., красив..., олівц...

— Запишіть ці слова, вставивши закінчення, позначивши їх та основу. До речі, як позначають закінчення та основу?